

Robert Phillipson

Dr.phil., professor i engelsk

Institut for Engelsk, Copenhagen Business School

rp.eng@cbs.dk, personlig hjemmeside på www.cbs.dk

Kronikken

“It’s the economy, stupid” (President Clinton) – eller har den sproglige mangfoldighed en chance?

I *Sprogforum* 13 (1999) skrev jeg at Danmark “burde sætte en række undersøgelser i gang for at afklare i hvilken retning sprogpolitikker udvikler sig nationalt og internationalt, og hvordan danske interesser bedst varetages på kort og lang sigt. Det er et område som karakteriseres af uvidenhed og myter”. Siden hen er der sket en del faglig planlægning, men grundige ‘undersøgelser’ kan jeg ikke få øje på. Markedskræfterne (Clinton’s economy) har haft frit spil, hvilket betyder at engelsk styrkes på bekostning af alle andre sprog, inklusiv dansk. En række udfordringer og trusler er synlige.

Når ansvaret for delaspekterne af sprogpolitikken hører under forskellige ministerier (Undervisnings-, Videnskabs-, Erhvervs-, Kultur-, Udenrigsministeriet), mangler der en helhedskoordinering og langtidsplanlægning. Danmark mangler en velkvalificeret infrastruktur af forskere og ansatte i ministerierne med dybere kendskab til sprogpoltiske problemstillinger og til erfaringer i andre lande.

Antallet af studerende i fremmedsprog ved de danske højere læreanstalter falder drastisk, med engelsk som undtagelsen. Reformen af gymnasieskolen vil sandsynligvis forstærke denne tendens. De forudsigelige konsekvenser er at der efterhånden kun vil være få eller ingen fagligt stærke miljøer for tysk, de romanske og slaviske sprog – for ikke at nævne vigtige asiatiske sprog og indvandrersprog. Danmark vil halte efter i forhold til EU’s målsætning om at skolegang skal sikre kompetence på tre sprog.

Danmark er næsten fraværende i europæiske fora hvor sprogpoltiske og sprogpædagogiske udfordringer behandles, herunder møder i Europarådets regi og i EU-Kommissionens Generaldirektorat for Uddannelse og Kultur. De andre nordiske lande er til gengæld langt mere aktive i den internationale erfaringsudveksling og i sprogpædagogiske fornyelser i skolevæsenet. For eksempel har Norge en spændende strategiplan: *Språk åpner dører! Strategi for styrkning av fremmedspråk i grunnopplæ-*

ringen 2005-2009, og poster en masse penge i forbedring af indlæringen af engelsk og i en styrkelse af andre sprog. Finlands høje placering i PISA-undersøgelserne kan delvist forklares ved at landet har investeret meget i forskning i mange år, herunder i sprog, hvilket har skabt dynamiske forskningsmiljøer på universiteterne. Desuden drager skolernes sprogundervisning fordel af at læreruddannelsen satser på fagspecialister.

Magten bag engelsk er så stærk i mange sammenhænge at folk forledes til at tro at engelsk åbner alle døre; men det gør det ikke, som Dansk Industri udmærket ved, og ligeledes enhver der rejser syd eller øst for Rødby. Det siger sig selv at alle danskere har behov for at være dygtige til engelsk. Men det er ansvarsforflygtigelse at foreslå at danske skoler skal gå over til engelsk som undervisningssprog, medmindre man har sat sig ind i forskellige varianter af tosproget undervisning (som er forskningsmæssigt vel belyst), lærerkvalifikationer, undervisningsmaterialer, målsætninger mm. De faglige forudsætninger for 'tidlig engelsk' har Claus Færch, Kirsten Haastrup og jeg allerede skrevet om i 1984 i *Learner language and language learning*.

Overgangen til anvendelsen af engelsk som undervisningssprog på de højere læreanstalter er sket uden at man har sørget for kvalitetssikring eller efteruddannelse af de berørte undervisere. Det er udtryk for en misforstået tro på at danskere kan fungere lige så godt på engelsk som på dansk i komplicerede faglige sammenhænge. Enhver der fungerer til dagligt på fremmede sprog ved hvor krævende det er. En blind udskiftning af dansk med engelsk er institutionelt uforsvarligt og urimeligt for alle parter. Det fører naturligvis til velbegrundede klager fra de studerende.

Bolognaprocessen, skabelsen af et integreret marked for europæiske universiteter, er i fuld gang. Communiquéet fra ministermødet i 2005 (der deltog 45 lande) nævner ikke sprog, og styrker ensidigt engelsk <www.bologna-bergen2005.no>. 'Internationalisering' er lig med 'English-medium education'. Jeg har analyseret baggrunden og argumentationen i en artikel som jeg kan sende særligt interesserede via e-post: 'English, a cuckoo in the European higher education nest of languages?'

Der er stor usikkerhed om det danske sprogs fremtid i EU efter EU's udvidelse og indførelsen af et nyt system for tolkning ved EU-møder. Mængden af tolkning til og fra dansk er faldet betydeligt. Der gøres rede for disse problemer i kronikken 'Det danske sprog står på spil i EU' i *Berlingske Tidende*, 2. maj 2005, skrevet af en dansk freelancetolk i Bruxelles, Charlotte Ripperger. Den gennemsnitlige EU-tolk er i stand til at tolke fra fire-fem sprog, men i øjeblikket er der blandt tolke af andre nationaliteter end dansk stort set ingen interesse for at lære dansk. Og hvorfor skulle de det hvis dansk ikke anvendes af landets repræsentanter i EU? Tolkeuddannelsen på Handelshøjskolen i København vil sandsynligvis blive definitivt nedlagt. I øjeblikket frarådes potentielle tolkestuderende at vælge denne karrierevej pga. de usikre fremtidsprospektiver.

For folk som er interesserede i EU's meget komplicerede forvaltning af den sproglige mangfoldighed i EU's institutioner og i behovet for eksplicit sprogpolitik nationalt og på EU-niveau, kan jeg anbefale min bog, *English-only Europe? Challenging language policy* (Routledge 2003). Den er blevet oversat til esperanto, hvis nogen hellere vil læse den på et neutralt internationalt sprog!

Blandt myterne i sprogpolitik vil jeg nævne frygten for 'domænetab', det at dansk taber terræn til engelsk, og at dansk er ved at forsvinde som videnskabssprog. Det er der en vis risiko for, men der mangler undersøgelser af problemernes omfang og art. Pia Jarvads *Det danske sprogs status i 1990'erne med særligt henblik på domænetab* (Dansk Sprognævn 2001) indeholder nyttige oplysninger, men der er alt for få af dem, og de konklusioner hun drager, er tvivlsomme.

Dansk Sprognævn er ellers prisværdigt aktiv når det handler om at få politikere til at tage sprogpolitik mere alvorligt. Men nævnets ansvarsområde er alene dansk, dvs. dansk som modersmål. Man hører at Danmark 'har en sprogpolitik', på basis af Kulturministeriets *Sprog på spil – et udspil til en dansk sprogpolitik*, 2003, og regeringens redegørelse om rapporten. Men rapporten udgør et grundlag for en politik for dansk. De andre sprog er overladt til markeds kræfterne, hvilket indebærer en fortsat marginalisering af de mange sprog som faktisk findes i landet.

Sprog på spil er skuffende, en smal efterligning af en langt grundigere og bredere svensk undersøgelse. En masse anbefalinger ingen kan være uenig i. Udvalgets sammensætning sikrede at rapporten ikke ville genere den nuværende regering. Dennes sprogpolitik, ikke mindst overfor minoriteters modersmål, er på kant med menneskerettighederne (ja, nok en gang). Danmark handler i strid med EU-Kommissionens *Promoting Language Learning and Linguistic Diversity: An Action Plan 2004-2006*, (europa.eu.int/comm/language/policies/lang/policy/index). Denne forpligter medlemsstaterne til at arbejde for skabelsen af 'a language-friendly environment' og til at sørge for at en bred vifte af sprog indlæres, herunder regionale sprog, mindretalssprog, indvandrersprog.

Disse krav er gentaget i *En ny rammestrategi for flersprogethed*, Kommissionens seneste og vigtigste udtalelse om sprog (22.11.2005). Denne er til høring hos de danske myndigheder, sammen med forslag om en *Europæisk sprogindikator* og om nøglekompetencer for livslang læring (herunder modersmålet og fremmedsprog). På trods af at disse EU-'meddelelser' er formuleret i tungt eurokrat-sprog, indeholder de en masse vigtige forslag som burde diskuteres livligt blandt alle med interesse for sprog i Danmark. Men bliver behandlingen forbeholdt en lille kreds i Undervisningsministeriet? Jeg er alvorligt bange for at vi hverken i ministeriet eller på de højere læreanstalter er klædt på til at leve op til de mange nye sprogpædagogiske udfordringer.

Vi skal tænke globalt, men handle lokalt. Rektor på min arbejdsplads, Handelshøjskolen i København – nu mest markedsført (branding?) som Copenhagen Business

School – gjorde sig bemærket ved at beslutte at gøre amerikansk engelsk til koncernsprog for CBS. Han blev tvunget til at tilbagekalde beslutningen, og i de sidste ni måneder har et udvalg udarbejdet en sprogpolitik som stiler mod kompetencer på flere sprog. Det er uklart om de nødvendige ressourcer til at gennemføre anbefalingerne bliver bevilget. Men opgaven har afsløret at der er behov for et holdningskift blandt undervisere og studerende. Der er konkrete beviser på at en del studerende er elendige til at skrive både dansk og engelsk. Udenlandske arbejdsgivere er chokeret over den manglende erkendelse af at sproglig bevidsthed og en nuanceret sprogbrug er vigtige konkurrenceparametre – for at bruge markedets sprog. Der er meget der skal rettes (op) på.

I min vurdering (og jeg studerer sprogpolitik i mange verdensdele) er der behov for erkendelse på højeste niveau af at nationale interesser er truet – på hjemmebane, i EU-sammenhæng og globalt. Danmark vil ikke drage fordel af globaliseringen hvis man alene satser på engelsk og stiller sig tilfreds med halvdårligt engelsk. Der er behov for grundige analyser af hele det sprogpolitiske problemfelt som grundlag for langsigtede strategier og handling. Vi skal handle lokalt for at kunne gebærde os globalt fremover.